

Dunav - rijeka koja spaja

Maša Obradović

Dunav, druga rijeka po veličini u Europi, protječe kroz deset zemalja, povezujući više od osamdeset milijuna ljudi. Osim svoje zemljopisne uloge, Dunav funkcionira kroz kompleksnost pamćenja, migracija, ekoloških promjena i kulturnih susreta. Kao fluidan, ali istrajan entitet, simbolički i povijesni značaj Dunava se neprestano razvija, oblikovan čovjekovom intervencijom, političkim okvirima i ekološkim krizama. Ovi isprepleteni narativi obrađeni su na izložbi pod nazivom *Your Water Our Water*, prikazanoj u Umjetničkom prostoru U10 u Beogradu u prosincu 2024. Izložba je rezultat projekta partnera iz tri države: DELPHI_space (Freiburg, Njemačka), Art Quarter Budapest (Mađarska) i U10 Art Space (Srbija), i okupila je umjetnike, kustose, istraživače i kulturne djelatnike s ciljem istraživanja fizičke i metaforičke dimenzije Dunava kroz multidisciplinarnu prizmu. Jedinstvena odlika izložbe je njeno putovanje duž toka same rijeke, počevši od Freiburga, preko Budimpešte, do Beograda, čime se dodatno naglašava uloga Dunava kao mosta između kultura. Kroz slike, skulpture, fotografije, video radove i instalacije, umjetnici su istraživali vodu ne samo kao prirodnu silu, već i kao metaforu transformacije, povijesti i obnove. Projekat *Your Water Our Water* predstavlja raznovrsnu kolekciju radova koji Dunav promatraju iz historijskih, političkih, ekoloških i osobnih perspektiva. Tako neki umjetnici vide rijeku kao svjedoka povijesti, drugi ističu njenu ekološku krhkost, dok je pojedini koriste kao simbol migracija i promjena.

Jedna od najzanimljivijih priča vezanih za Dunav je sudbina Ade Kale, nekada naseljenog otomanskog otoka koji je 1970. godine nestao pod vodama rijeke zbog izgradnje hidroelektrane Đerdap. Multimedijalni projekt Luciana Brana *From Centuries Ago to Eons to Come* (2017. – 2021.) istražuje ovaj gubitak povezujući Adu Kale s novonastalim otokom u Crnom

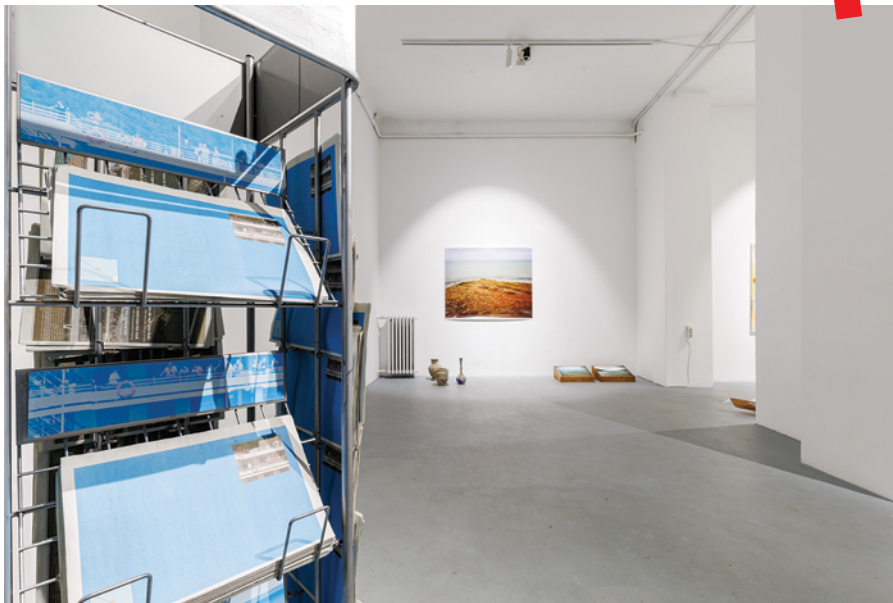


Plakat izložbe *Your Water Our Water*

moru, oblikovanim nanosima Dunava. Potpomognut povijesnim izvorima, Bran kroz fotografije velikih formata, arhivsko gradivo i 3D tiskane replike potopljenih artefakata, prikazuje cikličnu prirodu povijesti i formiranja tla. Promišljajući o ovim procesima uništenja i stvaranja, ukazuje na tenziju između ljudske intervencije i prirodnih procesa, postavljajući pitanje: kako pamtimo mjesta koja više ne postoje? Rad *The World According to Danube* (2024.) Uroša Pajovića, u formi trojezičnih novina, predstavlja složen, fragmentiran portret rijeke, koja ima ulogu u stvaranju nacionalnih identiteta, migracija i ekoloških pitanja. Kombinirajući političke tekstove, znanstvenu fantastiku i suvremene migracijske diskurse, rad otkriva kako je Dunav upleten u kontradiktorne narative. Posjetitelji izložbe mogli su ponijeti sa sobom primjerak novina, ohrabreni da priče o Dunavu šire izvan galerijskog prostora, baš kao što i sama rijeka prenosi ideje, ljude i robu preko granica. Pored toga što je Dunav mjesto kulturne razmjene, on je istovremeno i krhki ekosistem koji je sve više ugrožen industrijskim zagađenjem, klimatskim promjenama i ljudskom eksploatacijom. Instalacija

Bloom (2024.) Nine Ivanović vizualizira ovu krizu transformirajući kemijskim reakcijama metalni isječak u obliku riječnog toka Dunava kroz Beograd. Tretiran tekućim gnojivom, rad s vremenom razvija bijele kristalne strukture koje podsjećaju na cvjetanje algi izazvano kemikalijama korištenima u poljoprivredi. Iako vizualno delikatan, rad upozorava na degradaciju vode. Ekološki narativ također je prisutan kroz video rad *Afterlives* (2023.) Michaela Heindla, koji se fokusira na problem zagađenja plastikom. Sakupljajući odbačene predmete iz delte Dunava u Rumunjskoj i prenoseći ih u urbane prostore Beča, kroz razigrane, ali uznemirujuće intervencije, umjetnik ističe paradoks plastike napravljene za jednokratnu upotrebu, a koja opstaje stoljećima.

Voda često asocira na slobodu i kretanje, mada su kroz povijest rijeke nerijetko bile granice, prepreke i mjesta sukoba. Ova proturječnost je u središtu video instalacije *Compositions of Flow* (2023. – 2024.) autorica Tonke Maleković i Sophie Freidhoff', kojom su prikazane migracije i pravo na slobodu kretanja kroz prizmu Dunava. Snimano sa starog kamenog mosta u



Regensburgu, djelo prikazuje hipnotizirajuće kretanje vode dok iznad nje stoji statična struktura mosta - simbol birokratskih i fizičkih prepreka s kojima se migranti suočavaju. Na izložbi u U10 projekt je predstavljen i kroz rezultate sociološkog upitnika dostupnog na osam jezika, koji bilježi osobna iskustva i statističke podatke o migracijama, posebno u kontekstu radne migracije. Kombiniranjem umjetničkog izraza i znanstvenog istraživanja, *Compositions of Flow* donosi nijansiranu perspektivu migracija i doprinosi suvremenom arhivu narative koji će biti dragocjeni za buduća istraživanja.

Pored ovih pet radova brojni drugi umjetnici u okviru projekta *Your Water Our Water* istražuju različite aspekte identiteta Dunava. Slike Rachel Jutka reinterpretiraju vodu kroz estetiku društvenih mreža i turizma, dok se projekt *Deep Time Agency* bavi povijesnim inženjeringom rijeka i suvremenim pokušajima renaturalizacije. Video rad *Om Bori* prati međugeneracijske priče povezane sa rijekom, a serija fotografija Thérèse Verrat i Vincent Toussainta dokumentira utjecaj prirodnih nepogoda na riječne pejzaže. Instalacija *Iteration* Józsefa Tasnádia promišlja fluidnost identiteta kroz "rijeku" drvenih brodova, od kojih je svaki različit, oslanjajući se na antički paradoks Tezejeva broda.

Jedna od ključnih karakteristika izložbe *Your Water Our Water* je njezin multi-

disciplinarni pristup koji objedinjuje umjetnički izraz s povijesnim istraživanjem, ekologijom i društvenim komentarom. Mnogim radovima prethodila su obimna istraživanja, bilo da se radi o arhivskim studijama, ekološkom terenskom radu ili sociološkim anketama. Kroz preplitanje znanstvenih činjenica i umjetničke inventivnosti, ovi radovi nude nove okvire za razumjevanje rijeke, spajajući objektivnu analizu i subjektivno iskustvo. Pored konceptualne dubine, izložba potiče kolektivno sudjelovanje publike, pozivajući posjetitelje da se osobno uključe u teme koje se obrađuju. To je posebno izraženo u mikro-projektu *Reflections on the Danube*, koji je realizirala Iva Kuzmanović, članica kolektiva U10. Sudionici su pozvani da izraze svoje viđenje Dunava kroz tekst, crtež ili simboličke oblike, koji su potom urezivani na ogledala različitih dimenzija i postavljani na javnim mjestima duž rijeke u Beogradu. Urezivanje u ogledala nosi duboku simboliku – baš kao što voda odražava svoju okolinu, tako i ogledala pozivaju promatrača da se prepozna u odnosu na rijeku. Postavljanjem ogledala u javni prostor, rad prelazi granice galerije i uvodi umjetničko promišljanje u svakodnevni život. Na taj način, *Your Water Our Water* ne samo da predstavlja radove o Dunavu, već i stvara prostor za dijalog između različitih disciplina, zajednica i generacija. Također, postavlja pitanja: Kako danas vidimo rijeku? Kako želimo da je dožive buduće generacije? ■

